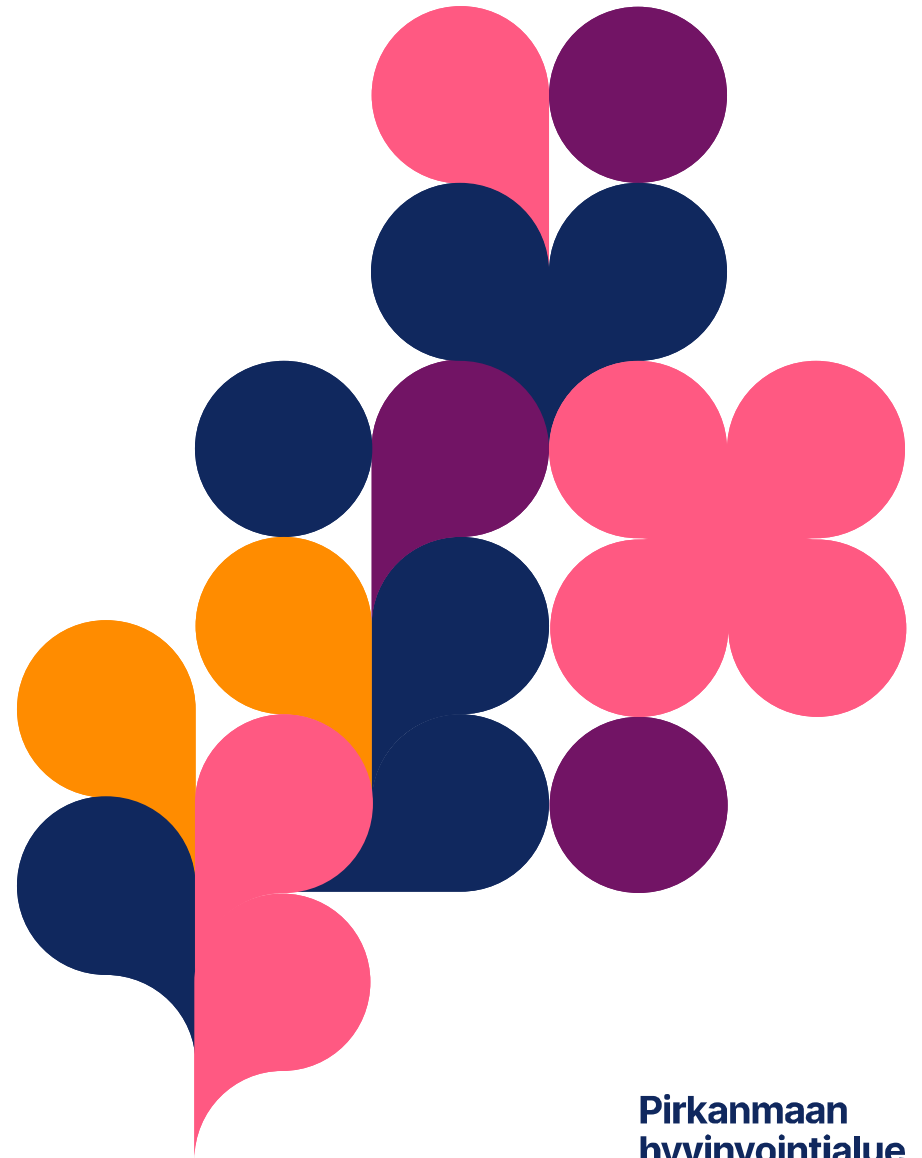

Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaispoliittinen ohjelma (VAMPO)

Aluehallitus 11.8.2025
Suunnittelupäällikkö Anu Kallio

Pirkanmaan
hyvinvointialue

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

- Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaispoliittisen ohjelman laatimisen tausta-asiakirjana on YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja
- Suomi ratifioi yleissopimuksen lisäpöytäkirjoineen vuonna 2016. Yleissopimus turvaa vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti samat oikeudet kuin muillekin kansalaisille.
- Kyseessä on lakeihin rinnastettava sekä lakien laadinnassa huomioitava valtiosopimus, joka velvoittaa viranomaisia kaikessa toiminnassaan noudattamaan sopimuksen sisältöjä.
- <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/2016/27>
- https://www.ykliitto.fi/sites/www.ykliitto.fi/files/vammaisten_oikeudet_2016_net.pdf
- <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165969>

Syrjinnän kieltö ja muut vammaisyleissopimuksen keskeiset periaatteet (artikla 3)

Vammaisyleissopimuksen johtava periaate on syrjinnän kieltö. Sopimuksella kielletään syrjintä ja luodaan valtiolle velvollisuuksia vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi.

Vammaisyleissopimuksen muita keskeisiä periaatteita ovat:

- Yksilöllisen itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen
- Syrjimättömyys ja yhdenvertaisuus
- Vammaisten henkilöiden osallistuminen ja osallisuus yhteiskuntaan
- Esteettömyys ja saavutettavuus
- Sukupuolten välinen tasa-arvo
- Erilaisuuden kunnioittaminen ja vammaisten henkilöiden hyväksyminen osana ihmisten moninaisuutta
- Vammaisten lasten oikeuksien kunnioittaminen

Sopimuksen yleiset velvoitteet (artikla 4)

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen hyväksyessään osapuolet ovat sitoutuneet muun muassa:

- Toteuttamaan kaikki asianmukaiset lainsäädännölliset, hallinnolliset ja muut toimet vammaisten oikeuksien täytäntöönpanemiseksi.
- Ottamaan huomioon vammaisten henkilöiden ihmisoikeuksien suojelun ja edistämisen kaikissa politiikka-asiakirjoissa ja –ohjelmissa.
- Osallistamaan aktiivisesti vammaisia henkilöitä heitä koskevissa asioissa, myös vammaisia edustavien järjestöjen kautta.
- Varmistamaan, että viranomaiset ja laitokset toimivat tämän yleissopimuksen mukaisesti.

Pirhan vammaispoliittisen ohjelman (VAMPO) tarkoitus

- Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaispoliittisen ohjelman (VAMPO) taustalla on hyvinvointialueen vammaisneuvoston 13.2.2024 tekemä ja monipalveluvaliokunnan kannattama aloite. Aloitteessa todettiin, että hyvinvointialueelle tulisi laatia vammaispoliittinen ohjelma, jonka tavoitteena on varmistaa vammaisten henkilöiden yhdenvertaisen kohtelun toteutuminen sekä edistää YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan mahdollistaman vammaisten henkilöiden oikeuksien komitean antamien suositusten noudattaminen Pirkanmaan hyvinvointialueella.
- Sosiaali- ja terveystoiminta teki marraskuussa 2024 päätöksen vammaispoliittisen ohjelman valmistelun käynnistämisestä ja valmistelutyöryhmän kokoonpanosta ja järjestäytymiskokous pidettiin joulukuun 2024 lopussa. Ohjelma laadittiin ajanjaksolla 1-4/2025. Valmistelutyöryhmä kokoontui yhteensä 6 kertaa.
- Pirhan vammaispoliittinen ohjelma on ensimmäisiä eri hyvinvointialueilla laadittuja vammaispoliittisia ohjelmia.

Valmistelutyöryhmän kokoonpano

- Kaikkien palvelulinjojen edustus
Ikäihmisten ja vammaisten palvelut (3), Lasten, nuorten ja perheiden palvelut (1), Avopalvelut (1+1) ja Sairaalapalvelut (1)
- Strategisen ohjauksen edustus
Valmius- ja turvallisuustyö (1)
- Järjestö- ja osallisuuskoordinaation edustus (2)
- Vammaisneuvoston edustus (8)
- Monipalveluvaliokunnan edustus (3)
- Lisäksi sisältöjä tuottamassa: VAMPO-kyselyyn vastanneet palveluyksiköt (23)
- Ohjelman kommentoijat: Vammaisneuvosto, vanhusneuvosto, nuorisovaltuusto, monipalveluvaliokunta, vammaispalvelujen kehittämisspäällikkö

Sisällys

Tiivistelmä	3	6. Vammaisten oikeuksien huomioiminen asiakastyössä	37
1. Esipuhe	3	6.1. VAMPO-kysely	37
2. Johdanto	5	6.2. Palvelulinjojen vastaukset	37
3. Lainsäädäntö	7	6.2.1 YK:n vammaissopimuksen ja peruskäsitteiden tuntemus	37
3.1 Kansalaisten yhdenvertaiseen kohteluun liittyvät säädökset	7	6.2.2 Vammaisten erityistarpeiden huomioiminen asiakasprosesseissa	38
3.2 Vammaispalvelulaki	11	6.2.3 Palvelujen toimintaympäristön esteettömyys	39
3.3 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista	12	6.2.4 Palvelujen saavutettavuus ja viestintä	41
4. Vammaispolitiikka ja strategiatyö	13	6.2.5 Vammaisten asiakkaiden kohtaaminen	42
4.1 Vammaispolitiikan valtakunnalliset linjaukset	13	6.2.6 Järjestöyhteistyö ja vammaistietoisuuden lisääminen	43
4.2 Vammaispolitiikka Pirkanmaan hyvinvointialueen strategiassa	16	6.3. Palvelulinjojen esittämiä kehittämis ehdotuksia	44
4.3 Vammaisten huomioiminen hyvinvointialueen suunnitelma-asiakirjoissa	17	7. Yhteistyö vammaisia edustavien sidosryhmien kanssa	45
5. YK:n vammaissopimuksen keskeiset artiklat	22	8. VAMPO-ohjelman valmistelutyöryhmän toimenpidesuosituksat	46
5.1 Itsenäinen elämä	22	9. Ohjelman toimeenpano, seuranta ja päivitys	50
5.2 Terveys	23	10. Viestintä	50
5.3 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus	25	11. Lopuksi	51
5.4 Osallisuus ja osallistuminen	28	Liitteet	52
5.5 Itsemääräämisoikeus	29		
5.6 Esteettömyys ja saavutettavuus	32		
5.7 Vammaistietoisuus	34		
5.8 Vammaisten palvelut	35		

Valmisteluryhmän antamat toimenpidesuosituks

(perustelut suosituksille kerrottu tarkemmin ohjelmassa)

Toimenpidesuositus 1.

- Hyvinvointialueella käynnistetään YK:n vammaissopimukseen liittyvät ja vammaistietoisuutta lisäävät koulutukset.

Toimenpidesuositus 2.

- Vammaisten henkilöiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen huomioidaan osana lakisääteisiä hyvinvointisuunnitelmia.

Toimenpidesuositus 3.

- Pirkanmaan hyvinvointialueen lakisääteisessä omavalvonnassa huomioidaan vammaisten oikeuksien toteuttamiseen liittyvät velvoitteet.

Toimenpidesuositus 4.

- Hyvinvointialueen vammaisille asiakkaille kirjataan tarvittaessa THL:n vammaispalvelujen käsikirjan suosituksen mukaisesti yksilölliset varautumissuunnitelmat vakavia häiriö- ja poikkeustilanteita varten.

Toimenpidesuositus 5.

- Vammaispoliittista ohjelmaa tehdään tunnetuksi yhdessä hyvinvointialueen vammaisneuvoston sekä järjestöjen kanssa.

Toimenpidesuositus 6.

- Hyvinvointialueella toteutetaan saavutettavuus- ja esteettömyysauditointeja sekä hyödynnetään esteettömyys- ja kokemusasiantuntijoita mahdollisimman varhain uudisrakennuksia suunniteltaessa.

Ohjelman toimeenpano

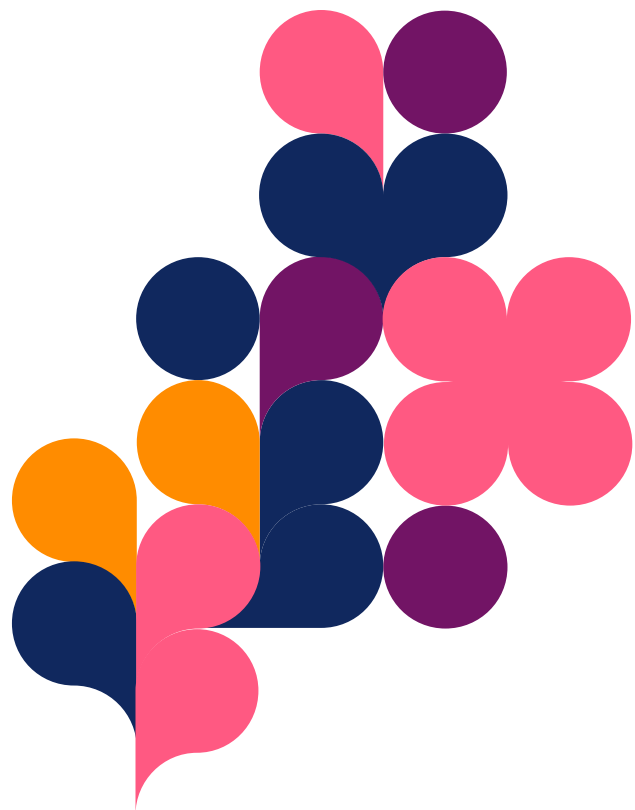
- Järjestö- ja osallisuuskoordinaation suunnittelupäällikkö (vammaisneuvoston asiantuntijasihteeri) vastaa vammaispoliittisen ohjelman viemisestä tiedoksi ja toimenpiteitä varten palvelulinjoille. Palvelulinjat vastaavat vammaispoliittisen ohjelman toteuttamisesta omilla palvelulinjoillaan.
- Pirha Akatemia ottaa VAMPO-koulutukset koulutusohjelmaan. Järjestö- ja osallisuuskoordinaation suunnittelupäällikkö (vammaisneuvoston asiantuntijasihteeri) vastaa koulutusta valmistelevan työryhmän kokoamisesta ja työn käynnistämisestä. Koulutuksen suunnittelussa osallistetaan myös vammaisneuvostoa ja soveltuvin osin järjestöjen edustajia. Ohjelma otetaan osaksi Intro perehdytysohjelmaa, toimeenpanon käynnistämisestä vastaa järjestö- ja osallisuuskoordinaation suunnittelupäällikkö (vammaisneuvoston asiantuntijasihteeri).
- Vammaispoliittisen ohjelman aiheet huomioidaan päivitettävissä hyvinvointisuunnitelmissa, kulttuurihyvinvointisuunnitelmassa ja väkivallan ehkäisyn toimenpideohjelmassa. Vastuuhenkilönä toimii hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kehittämispäällikkö.

Ohjelman toimeenpano, jatkuu

- Pirhan omavalvontasuunnitelman geneerinen lomake on päivitettävänä. Siihen sisällytetään kohta, jossa palveluyksiköt kuvaavat, miten toiminnassa huomioidaan vammaisten henkilöiden erityistarpeet (mm. saavutettavuus, esteettömyys ja yhdenvertaisuus).
- Vammaisen henkilön yksilöllisen varautumissuunnitelman tekemisen mahdollisuus on tulossa uuteen Saga-asiakastietojärjestelmään. Yksilöllisen varautumissuunnitelman laadinnan vastuutahoina ovat vammaispalveluissa omatyöntekijät / lähiesihenkilöt.
- Vammaispoliittista ohjelmaa ja se sisältöä tehdään tunnetuksi yhteistyössä vammaisneuvoston ja järjestöjen kanssa (mm. hyte-aamukahveilla ja webinaareissa). Hyvinvointialueen viestinnän kanssa valmistellaan vammaispoliittista ohjelmaa koskevaa tiedotus- ja esittelyaineistoa (mm. verkkosivuille selkoesite/ tiivistelmä).
- Hyvinvointialueelle esitetään perustettavaksi poikkihallinnollinen esteettömyystyöryhmä sekä toteutettavaksi saavutettavuus- ja esteettömyysauditoinnit.

Vammaispoliittisen ohjelman käsittelyaikataulu

- Vanhusneuvosto 15.4.2025
- Vammaisneuvosto 16.4.2025
- Nuorisovaltuusto 23.4.2025
- Monipalveluvaliokunnan lausunto 2.5.2025 (perustuu valiokunnan forms-kyselyyn 15.4-25.4)
- Soten tehtäväalueen johtoryhmä 14.5.2025
- Hyvinvointialueen johtoryhmä 20.5.2025
- Aluehallitus 11.8.2025
- Aluevaltuusto 15.9.2025

Yhteystiedot

Anu Kallio
suunnittelupäällikkö
Sote tehtäväalue
FinnMedi 6-7, Biokatu 14, Tampere

etunimi.sukunimi@pirha.fi

Pirkanmaan
hyvinvointialue